

ՏԵԼԵՔՈՆ № 282

№ 4 կիրակի փետրւար 3

տասնութերեքրորդ տարի 1902

Ե. Ե. ՍՈՒՆՆԻՔԻ ՆԷՍՄԵԼՈՎԻ ՅԵՇԵՏԱԿԻՆ

Ա Մ Պ

Գերեզմանի ֆար վերայ
Տեսայ մանկան չնաղ պատկեր,
Մանկան մասող կրծքի վերայ
Բազմել էին մարմար ֆաեր.

Մարմար ֆաերի շրջակայում
Կոկոնել էր վաղը դարձան,
Փոքրիկ սոխակ միտ անդադրում
Սիրոյ երգ էր ձոնում նորան:

Մանուկ-կոկոն. ահա երկու
Գալար ուսիկ. ծաղիկ կեանքում
Մէկը բոռմած, միւսը խնդում,
Կեանքի բախտն էր նորան ժպտում,

Ս. Վահրամյանի

(Զոյց Ն. Ա. Սուլիկե-Նեմկովի, տպագրւած, ուղիղ
խան զարի տանից առաջ, Սոփիայի 1883 թ. № 2-ում)

Յուլիսի տոթային օրերից մէկն էր: Արեղա-
ղը անխնայ կերպով ալրում էր: Հրաբորբօք օդը ան-
տանելի էր. ամեն առարկայի վրայ տիրում էր
թմրութիւն և տաղտիւթիւն: Թռչունները լուել էին,
ծառերը ցած էին թողել իրանց ոստերը, թառամել
էին սիրուն խոտերը և կպել էին գետնին: Այլ ևս
լսելի չէր լինում դաշտային ծաղիկների ուրախ-շշուն-
ջը. նրանք խոնարհեցրել էին իրանց զլխիկները և
կամաց-կամաց մեռնում էին ծարաւից: Կովերը,
ձիաները, աճերը, հաղիւ հաղ շարժւում էին: Չորս
կողմում ամեն ինչ լուսթեան մէջ էր. ոչ մի ձայն
չէր լսում...

Մի կողմում, օդի ջերմութեամբ լցւած տարա-
ծութեան վրայ, երևում են խրճրթներ. այնտեղ
մարդիկ տիրութեամբ նայում են դէպի ժլատ եր-
կինքը, որ նրանց անձրեւ չէ տալիս: Այդ սղաւոր
ղիւղերի մէջ այլ ևս լսելի չեն լինում ոչ ծիծաղ,
ոչ հանաքներ և ոչ ուրախ երգեր: Մինչև անդամ
երեխաները, թուլացած օրւայ տապից, մոռացել էին
իրանց խաղը և սիրելի փողոցները, սուս էին կացել,
և թագնել էին մարադներում...

Երաշտութիւնը սարսափելի դժբախտութիւն է
շինա՝ անի համար, որը ապշում է միայն դաշտային
դառն աշխատանքով: Երաշտութիւնը - դա մի դան-
դաղ մահ է հաղարաւորների համար, մահ աղէտալի
և սովատանջ: Նա աղքատացնում է մինչև անդամ

և նրանց, որոնց մօտ փոքր ի շատե՛ պահել էր ուտիտի հին պաշարից... Ղինականները հասկանում են այդ և տրտմութեամբ նայում են դէպի երկինք:

Ամբողջ երկու ամիս նրանք ողորմութիւն են սպասում երկնքից, — բայց դեռ ոչ մի կաթիլ անձրև չըկալ... Այրւեցաւ խոտը, այրւեցան անտառները, նիհարացան, լղարեցան տաւարները: Մարդիկ յուսահատւած թափառում են ինչպէ՞ս ուրուականներ...

Արդէն մի քանի անգամ բարի քահանան, սուրբ մասունքներ, խաչ ու պատկեր իր հետ տանելով, անդաստան կատարեց անտառների և դաշտերի շուրջը, Աստծուց անձրև խնդրելով: Ղինականների ջերմեռանդ բազմութիւնը հաստատ հաւատով և արտասալառն ազօթքներով շրջապատել էր նրան: Զօրաւոր է հուատը այդ խեղճ, համբերող մարդիկների մէջ...

Ահա բաց — կապտագոյն երկնքի վրայ երևաց ամպի մի փոքրիկ, թափանցիկ պատառ: Նա նմանում է մի սպիտակ թաշկինակի, որ հագիւ է նրշմարում: Նա կամաց-կամաց լողում է, կարծես թէ, վախենալիս լինի... Տառապեալ շինականները տեսան նրան, և նրանց վշտալի սրտերում ծագեց յոյսի մի պայծառ նշոյլ... Մօտ էր փրկութիւնը սովատանջ մահից... Բայց փոքրիկ է ամպիկը. դուցէ մի րոպէից լետոյ՝ նա կ'անհետանայ երկնքի անսահման կապուտակութեան մէջ... Այ, նա չի դաւաճանի, կըցօղէ երկիրը բարեբեր անձրևով...

Սպիտակ ամպիկը մեղմ սիրով նայում է անբախտ գիւղերի վրայ, տխուր խոճիթների վրայ, և հետզհետէ աճում է. հաւաքում է իր ուժերը փրկելու սովատանջներին:

— Ի գնու ես աշխատում, փաղաքշելով ասում է նրան արեղակի կիզող ճառագայթը: — Թող նրանք տանջւեն, դու ինչու ես հոգ տանում նրանց կեանքի համար: Դու կանգնած բարձրում, փայլում ես ոսկու մէջ, իսկ նրանք այնտեղ ներքեւում թաւալում են իրանց փոշիների մէջ... Քեզ ինչ պէտք են նրանք: Դու կըոչնչանաս, կըմեռնես, նրանց աղատելով: Մի՞թէ աւելի լաւ չէ՞ քեզ համար յողալ երկնքի կապուտակութեան մէջ, խաղալ մեղ հետ, սըլանալ հողմի թևքերի վրայ և զուարճանալ ի կեանքով:

— Թող տուր քո խորհուրդը, թո՛թովեց թեթև հողմիկը. — Թող նրանք մեռնեն սովից, քեզ ինչ փոյթ հողալ նրանց մասին... անձնատուր եղիր իմ մեղմ հոսանքին, և կըսկսենք ուրախ կերպով լողալ արեղակի հրապուրիչ ճառագայթների մէջ...

Իսկ սպիտակ ամպիկը դէմքը խոփոռեց և զրթ-

գոհութեամբ երեսը շուռ տուեց թէ ուրախ ճառագայթից և թէ դրօսասէր հողմից: Նա սկսեց ասել մի զոյն ստանալ: Վերջապէս բոլորովին ծակեց արեղակի շողշողուն ճառագայթները և ակն չըդրեց նրանց ձանձրալի խրատին, թէ «կըմեռնես կըոչնչանաս... ինչու ես դու հոգ տանում երկրի համար... մտածիր միայն քո մասին... ապա միայն քո համար»...

Ամպը ականջ չըդրեց իր օղային բարեկամ ընդ և շուտով այնքան աճեց, որ դարձաւ ահա սև մէդ, որը սիրալիկ կերպով ցած էր իջնում թաւաքած դաշտերի և տխուր ծառերի վրայ: Լեռները խուլ զղրկւին. որը հետզհետէ սաստկանալ սկսեց սրտման մի հարածը միւսի հետից աբարձրաձայն առածել նիհար անտառների, հեռուր լեռների մէջ և խրամատների միջին խորշերում — և օձի նման զալարւելով, նշմարեցաւ կայկը... մի անգամ ևս մի անգամ ևս... Տեղացեալ առտ, դովացուցիչ անձրև: Երկար հեղում էր ոռոգելով ամեն մի արմատը տոչորած խոտերի, խուր խնձորենու, համբերատար ընկուղենու, սգո ուռենու, և նրանք ազաւութեամբ ծծում էին ըստ դովացուցիչ կաթիլները... Ծառերը սկսեցին գատ շունչ առնել, խոտերը կանաչ գոյն ստացան ծաղիկները վեր բարձրացրին իրանց գլխիկներ թռչունների սկսեցին ծրլւլալ. երեխաները դուրս եկան թափւեցան դէպի փողոցները, սկսեցին կաղմել ճակներ վազող վտակներից, ձգելով այստեղ և այնտեղ իրանց շինած նաւակները. շատ հեռուց էր լինում նրանց ուրախաձայն ծիծաղը: Կեանք տացան գիւղերը և դաշտերը...

Ամպը կատարելով իր բարի գործը, ճշմարէտ, մեռաւ, ցած թափւելով փրկարար անձրևի լով, բայց նա մեռաւ հաճելի մահով: Նրա կեանքը սպառւում էր ժպտի լով, երբ նայում էր, դարձեալ ցած ծառերի վրայ, պայծառ խոտաբոյսերի վրա ուրախ ծաղիկների վրայ: Եւ նա, կորչելով երկնքի ընդարձակ տարածութեան վրայ, զգում էր, որ մնում է ոչ առանց օգուտ բերելու, — կանաչաց է խոտը, ցարութիւն առած բնութիւնը, շինականներն ուրախ դէմքերը, — նրա գործն էր... Այնուհետև ամպը բարակ շերտերով սկսեց առաջ լողալ, թուրքների ուրախ ձայները, ծաղիկների ու դաշտային տաքոյսերի սօսափման անուշ մեղեդին առաջնորդում էին նրան, մինչև նա աննկատելի կերպով հետացաւ երկնքի անսահման կապուտակութեան մէջ: Նա կորաւ այնքեղ, վերևում, իսկ կաթիլներ ձևով սկսեց ապրել այստեղ, ներքեւում, ամեն թուփի, ամեն մի բոյսի, ամեն մի մեծ և փոքր կենդանու մէջ...

Ձեռագրից քաղմանեց ԲԱՃԵՐ

Թ Ե Ն Ա Գ Ա Ր Ը

Աչքերը յառած, դիտում էր Հեռուն,
Որ զտնի նորան գոնէ եթերում,
Սակայն նա այնտեղ էլ չէր երևում
Ու առաջւան պէս էլ չէր բարևում:
Թափիծր չորից պատում էր նորան,
Կոկիծը ն ընդ ելնում չերևան:
Մթնում են աչքեր: Ըմեն տեղ խաւար
Ու այդ խաւարում գործեր ստուար:
Նա այդ խաւարին մենակ էր տիրում
(Մինչ նորա շուրջը արևն էր ջեռում)
Նա իրան ազատ, ազատ էր բոգում
Ու իրան շուրջը ոչինչ չէր տեսնում:
Նա մերթ տուում էր ու մերթ ծիծաղում,
Մերթ վազում էր նա ու մերթ կանդ առնում,
Մերթ կատաղում էր նա իրրև գաղան
Ու ձայներ հանում, վալրագ, բազմադան:
Մերթ շողում էր նա. «բռնեցէք փախաւ»
Առաջ էր վազում, իրր «նորան» տեսաւ:
Ամբոխը լուռում էր, լսիրշ ծիծաղում
Խփում, քարշում էր ու հաչկոյում,
Թշուաւ երօրը, տանջում, չարչարում:
Բայց նա միշտ Հեռուն, Հեռուն էր նայում,
Որ գտնէ «նորան» գոնէ եթերում:
Սակայն «նա» չկայ, չկայ «նա» ընդ միշտ,
Էլ չի փարատել երբէք «նա» իւր վիշտ:

Ս. Աստածաբան

Գ Ր Չ Ի Փ Ջ Ր Ա Ն Ք Ն Ե Ր

I.

Գիւտը եւ ցեղեկ

Երբ ցերեկայ հպարտ լուստառն ծածկում
է հօրիգոնի տակ և խաւարն իր թանձր վարագոյրն
է սփռում երկրի վրայ, երբ հանգչում են վառւած
ճրագներն ու ողջ քաղաքն իր բնակիչներով հան-
գիտ քնի դրէի մէջ է խորատուգում և քնում են
մարդիկ, մրափում են անատուններն ու մեռելային
լուծթիւն է տիրում չորս կողմ, այդ ժամանակ ես
միայն անհանգիստ չափում եմ քայլերով սենեակիս
տնկիւնները, քունը Հեռու է փախչում իմ ծանրա-
ցած. արտասուլի աչքերից: Եւ գիշերային միայնակ
երկիւղալի լուծթեան մէջ ինձ ներկայանում են վա-
ղուց կորցրած սիրելիներէս սուէրները: Ահա վաղա-

մեռիկ քրոջս տխուր սուէրը նայում է ինձ վրայ
սիրով ու թախծալի, նայում է և մըմնջում «ես, ես
միայն սիրեցի քեզ անստճման, անխաղախ սիրով».
ահա և կորցրած սիրուհուս սուրականը, տխուր է
նա և գունաթափ և լալիս է աղիտոգրմ. գունատել
են նրա այն վարդ-կարմիր շրթունքները, մաշել
են այն փափուկ բազուկները. նա ճիշտ նոյնն է,
ինչպէս որ էր վերջին անգամ, երբ ես հրաժեշտ տւի
նրան գերեզման դնելով նրա դիակը: Եւ չէն Հեռա-
նում իմ աչքերիս առաջից այդ տանջող, բայց և սի-
րելի սուէրները. սիրում եմ նրանց և տանջում...
Հարևան սենեակում տխուր Հոգոց է քաշում քնած
մայր, չարագուշակ երազներն են վրդովում նրա գի-
շերային հանգիստը, նա զգում է. որ տանջում է
իր որդին: Իսկ ցաւերը. ծանր ու մաշող ցաւերը կա-
տաղած ալիքների նման միշտ աւելի ու աւելի են
կուտակւում իմ սրտում, ուժգին բաղեւում են մաշ-
ւած կոտորք և ես անհամբեր սպասում եմ թէ երբ
կրպատուեն նրան... Յուսահատ դուրս եմ նայում
ստուգանից. նոյն անթափանց խաւարն է. անո-
յք դիշերը չէ վերջանում: Ես նզովում եմ նրան.
անձկալի կանչում եմ արևին, անհամբեր սպասում
եմ թէ երբ կրեքեալ Արուսեակը. . Դանր է. շատ
ծանր տանջելի միայնակ, տանջելի խաւարում. և ես
այնպէս փափագում եմ յոյսին... Ընդ գերեկը աւելի
Հիշող է տանջելի. արևի տակ աւելի թեթեւանում է
ստանճանքը...

Ահա և լուսանում է. զարթում են քնած ա-
րարածները, երևում են անչալտութեան տակ թաղ-
նած էակները, բայց աւանդ. զարթում են և իմ
բռնապէս թմրած վշտերս. երևան են գալիս սրտիս
քերում թագնւած ցաւերս: Չուրջս եռում է կեան-
քը, վազվզում են մարդիկ, գորգոռում, հաչկոյում.
սպառնում են կտրել միմեանց կեանքի թելը. ճրգ-
նում են դիզել տակու լեռներ... Ես զգում եմ...
Յիմարներ: Ահա սիրահար զոյգերը միմեանց կեանք
են խոտտանում, լաւիտեան սէր, անձնագոհութիւն
ուխտում .. Ես դառն ժպտում եմ... Անմիտներ:
Խաղում է երեխան անհոգ ու միամիտ. ես միայն
սրան եմ նախանձում. նրա երջանկութիւնն է միայն
անխաղախ. և ասում եմ նրան՝ «Խաղա՛ մանկիկ
որքան կարող ես, շատ խաղա, շուտով կեանքն իր
ծանրութեան տակ կրկորացնի քո կայտառ մէջքդ.
շուտով վշտերը կը թեքեն քո գեղեցիկ պարանոցդ,
դեռ խաղա՛ մանկիկ...»: Յաղթական արևն աւելի
ու աւելի վեր է բարձրանում. ես տեսնում եմ խոր
նկուղնշում, գետնափոր խրճիթներում տանջող-

ըն ցաւագար դէմքերը. ճէ, որքան շատ են նրանք. Հէւանդոտ, մերկ—անդամ, Հիւճւած ու վշտահար... Խեղճեր. լինչու աշխարհ եկաք, աւելի լաւ է մեռնել... և տեսնելով այս բոլորը աւելի ու աւելի է խոցւում իմ սիրտս: Ահ, միայն ես չեմ տանջւողը, աշխարհս լի է թշուառներով, անխնայ, չոգնեցի. աչքերս սեւանում են, դուռնս պտտւում, իմ ցաւերս կրկնապատկւում են և ես ուզում եմ առանձնանալ. ուզում եմ թաղուն տանջել. թաղուն ողբալ, հեռու լոյս աշխարհից, հեռու մարդկանց անհամեստ աչքերից... Իսկ արեւը դեռ շարունակում է լուսաւորել, մերկացնել աշխարհի և իմ վշտերս. անիծեալ լուսատու. երանի խաւարէր նա և խաւարէր ընդմիջտ... Ես ուզում եմ միայնակ տանջել, մթութեան մէջ. ես հպարտ եմ. ես չեմ ուզում որ իմ վշտերս տեսնելին մարդիկ և ես ուզում եմ որ շուտ գար գիշերը...

Լէօնիդ

ԽԵՉՅՈՅԻ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

(Փոխադրութիւն ռուսերէնից)

I

Լսել ես, Գրիգոր աղան վաղել է Խէչօյին.
— Ի՞նչ ես ասում.

— Աստուած է վկայ. Խէչօն կոպիտ խօսքերով ընդգիծախօսել է, նա էլ նրան դուրս է գցել...

Այժմ Խէչօն ոտով-գլխով կրկնորի. Յիմարապոլիս, անմիտ գիւղացի. աչքնիսի իւրաքանչիւր տեղ ծառայել և ոչինչ չեմ չըգցել. չիմար, չիմար...

Այսպէս էին ասում Զ... դիւղի բնակիչները տեղի ունեցած ընդհարման հետեւեալ օրը.

Այո, երեկաջ օրը Գրիգոր աղան բաժանեց Խէչօյից, չընայելով որ—ըստ հասարակաց կարծիքի—աչդ երկու անձնաւորութիւնները իրար հետ կապւած էին ամուր, անլուծելի կապերով. Երկուսն էլ Զ... դիւղի բնակիչներ էին. ուստի նրանց մէջ տեղի ունեցած ընդհարման մասին շատ արագ տառաձեւեց ժողովրդի մէջ. Այդ լուրը չափազանց հետաքրքրում էր համագիւղացիներին. հետաքրքրում էին մանաւանդ նրա համար, որ ընդհարման իսկական պատճառը ոչ ոքին չայտնի չէր, բայց միայն գիտէին, որ դրանցից մէկը «ընդգիծախօսել» է, իսկ միւսը՝ «վաղել»—այսքան միայն...

Գրիգոր աղան շատ վաղուց էր դուրս եկել դիւղացիութիւնից, նա բնակւում էր իր սեպհական հողի վրայ և հացահատիկների մեծ առևտուր էր վարում: Խէչօն նրա մօտ մշակութիւն էր անում, և գիւղացիների կարծիքով, Գրիգոր աղան «նրա ձեռքերով էր կրակ խառնում», որովհետեւ ոչ ոք Խէչօյից լաւ չէր կարող կշռել-չափել հացահատիկները և հազիւ թէ մէկ ուրիշն այդչափ հաւատարմեամբ պահպանէր տիրոջ գոյքը: Խէչօն վաղուց արեն արտաբուսած էր դիւղացիների պատւաւոր շարքից.

նրանք Խէչօյին մի փոքրօրու, տմարդի տեղ էին դնում. նա երբէք չէր կարողանում ազատել այն մեծագումար պարտքից, որի ծանրութեան տակ տնքում էր շարունակ. նա երկար տարիներ ծառայելով հանդերձ, չէր կարողացել ձեռք բերել ոչ ձի, ոչ սալ և ոչ մի բուռը հող: Խէչօն շատ վաղուց գրկեց իր կնոջից. նրա կիսախարխուլ խորճիթում այժմ ապրում էին նրա պառաւ մայրը և երկու փոքրահասակ քոյրերը, որոնց կերակրում էր Խէչօն: Սակայն զարմանալին այն էր, որ Խէչօյի ծառայութիւնը որքան էլ հաւատարիմ ու անձնէր լինէր, այնքան անխղճաբար բարդւում էին նրա Գրիգոր աղային վճարելիք պարտքերը: Զատ անգամ Խէչօն շշուկած իր շինքն էր բորում, անկարող լինելով մի բան հասկանալ այդ դժուար լուծելի խնդրից: Բայց պարտքերը վճարելու պարտաւորութիւնն օրըստօրէ ծանրանում էին նրա վզին և նա կամայականաց ստիպւած էր ծառայելով հատուցանել անխնայ տոկոսներով բարդւած պարտքը:

Գրիգոր աղան և Խէչօն անհրաժեշտ էին միմեանց. Եթէ միայն Գրիգոր աղան ցանկանար Խէչօյի բոլոր պարտաւորակները ներկայացնել դատաւորին, այն դէպքում վերջինս պէտք է սոված մեռնէր: Իսկ եթէ Խէչօն հրաժարէր ծառայութիւնից, այն ժամանակ նրա տէրը կունենար կորուստ ոչ միայն մի ոսկեգին ծառայի, այլ և մի աւելի անգին բանի: Նա կըզրկէր Խէչօյի նման «կուրօրէն հնազանդւող» մի մարդուց, որի վրայ նա, Գրիգոր աղան, ունի անսահման իշխանութիւն: Գուցէ Խէչօյի այդ հնազանդութիւնը Գրիգոր աղան աւելի էր զնահատում, քան նրա մշակութեան առաւելութիւնները. կամ գուցէ այդ առիթ էր տալիս նրան գործադրելու իր ամբողջ ոյժն ու իշխանութիւնը կատարեալ կերպով: Գրիգոր աղային ձեռք էին մեկնում «պարոնները». դատաւորը ամեն անգամ գալիս էր նրա մօտ մի երկու բաժակ «վիշնեօվկա քցիլու», գիւղացիները նրան մեծարում էին «ձերդ մեծապատուութիւնով» և դեռ հեռից նրան նկատելիս՝ լուռ և խոնարհ գլխարկ էին բարձրացնում: Սակայն թէ պարոնների ձեռաթոթովման, թէ դատաւորի ցոյց տւած մտերմութեան և թէ գիւղացիների խոնարհութեան մէջ Գրիգոր աղան պարզ նկատում էր կեղծութիւն, ատելութիւն: Նա հասկանում էր, որ բոլոր այդ չարքանքները վերաբերում են ոչ թէ իր անձնաւորութեանը, այլ՝ գրպանին, և որ վաղը չանկարճ դատարկի այդ գրպանը—իսկոյն և եթէ բոլորն էլ իրանից երես են դարձնելու, արհամարելու: Ուստի պարոնի ձեռքը սեղմելու, դատաւորի հետ բաժակը՝ գիւղացիների Գրիգոր աղայի հոգուն տիրում էր իրան. ստորացնող մի զգացում, և նոյն իսկ գիւղացիներին հրամաններ սրճալելիս, որոնք ստրկապէս էին կատարում նրա իւրաքանչիւր ցանկութիւնը՝ նա չէր կարողանում ոտանալ իսկապէս գոհացուցիչ բաւականութիւն:

Եւ Գրիգոր աղայի մէջ երբեմն երբեմն խիստ ցանկութիւն էր ծնում գործադրել իւր ունեցած գործութիւնն ու քաջութիւնը, համոզւած լինելով, որ Խէչօյին «ամեն ինչ կարելի է անել»: Խէչօյին ամեն մի ըստի կարելի էր ստորացնել, կարելի էր թքել-մրել նրա երեսը, հրամայել հազար լպիրշ հաչոցանքներ թափելու, կատարել տալ ամեն տեսակ կեղտոտութիւններ, առանց մի որ և է դժկա-

մակութեան նրա կողմից, մի խօսքով վարել նրա հետ
աշխատէս, ինչպէս մի անլեզու անասունի հետ— և սրանում
միայն շօշափելի դարձնել իր ոչ մի ու գերազանցութիւ-
նը... Որքան սարսափելի կեղտոտութիւններ մէջ էր
գլորում խէչօջի մարդկային արժանաւորութիւնները, —
որը լինում էր Գրիգոր աղայի ամենաաղաքինի հնարագի-
տութեան շնորհիւ, այնքան վերջինս վառ գգում էր իր
գորութեան քաղցրութիւնը, և երբ թուրք մորտաճ ու
սաստիկ վիրաւորած խէչօն ընդունում էր ամենազգրելի
հաշնոյանքների հեղեղները, այն ժամանակ Գրիգոր աղայի
հրճանքը հասնում էր իր գագաթնակէտին: Եւ որովհետեւ
նրան ևս քաջ յայտնի էր, որ խէչօն ուրիշ պատուարան,
ղնայու տեղ չունի և այդ հաշնոյանքների տարափր միայն
աւելի պարզ ընդգծում էին իր գոհի կատարեալ անգորու-
թիւնը, սչդ Գրիգոր աղային միանգամայն հասցնում էր իր
ցանկացած նպատակին...

II.

Եւ այսպէս Գրիգոր աղայի և խէչօջի միջև եղած
ութամեայ կապը՝ չանկարճ կտրւեց:

Դէպքը տեղի ունեցաւ Ճննդեան տօների մօտեր-
քում: Եղանակները երկար ժամանակ ձիւաբեր էին. ամ-
բողջ Զ... գիւղը ենթարկւած էր խառն փոթորիկների և
սոսկալի մորիկների: Անբարեցաշող եպանակների պատճա-
ռով, հացահատիկների ամբարումը ընդհատել էր և Գրի-
գոր աղան լինելով բոլորովին անգործ, ձա՛ճրօյթից տանջ-
ւում էր: Ամբողջ օրերով վերընկած իր աւանձնասենեա-
կում, նրա գլխում հազար տեսակ նորանոր և «լուրջ»
մտքեր էին չղանում Գրիգոր աղան չիշելով իր անցեալ
կեանքը, թւելով իր կրած տանջանքները, եկաւ այն եզ-
րակացութեան, որ իսկապէս մի ամբողջ կէս դար համա-
բեա անց է կացրել առանց ուրախութեան, առանց իսկա-
կան երջանկութեան: Սկզբում նա ունեցել էր դաժանակիր
աշխատանք, անբուն գիշերներ, իր պաշտպանն ու զեն-
քը եղել են սրիկաշուծիւնն ու ստախօսութիւնը, թէպէտ
այդ չատկութիւնները փոքր առ փոքր ապառել են նրան
փաթթար դրութիւնից և նա յետոյ ունեցել է ճօխ և ա-
զատ ապրուստ, վաշել է չարգանք բոլորից, իսկ աշնու-
հետն կեանքի անդորրութիւնը մշտապէս տիրապետել է
նրա չարկի տակ... Սակայն Գրիգոր աղան զօրկ էր այն
միակ շնորհալի էակից, որը մարդկութեան մեծ սմասնու-
թեան կեանքը ջերմացնում, նրան երջանկութիւն է շնոր-
հում: Նրա կինը դեռ ևս երիտասարդ հասակում դուր
չէր գալիս նրան, բաց նա ամուսնացաւ նրա հետմիայն
այն պատճառով, որ կինը իբրեւ օժիտ ութ հազար ռուբլի
փող էր բերելու: Ամուսնանալուց յետոյ նա բոլորովին
զգւեց իր կնոջից: «Քան ու գործը ամբողջ օր խոզի նման
լափելն ու շնթռկելն է», զգւանքով մտածում էր Գրի-
գոր աղան: Որդի էլ չի բերում: Գոնէ որդի ունենար,
այն ժամանակ գոնէ կեանքը մի փոքր մխիթարիչ կըլի-
նէր: Եւ ահա սոյն տեսակ տխուր մտքերի մէջ՝ Գրիգոր
աղայի երևակայութեան մէջ չանկարճ փալցեց— որպէս
արեգակի փայլուն ճառագայթ— մի երիտասարդ կնոջ դէմ-
քը, թէպէտ ոչ այնքան գեղեցիկ, սակայն սիրուն, համա-
կրելի և բարի կարեկից ժպտով...

— Եհ, մոռալով շուռ էր գալիս Գրիգոր աղան կաշ-
ւեպատ կոշտ բազմոցի վրայ, ուր նա առհասարակ սովո-

րութիւն ունէր ճաշից յետոյ հանգստանալու: Ախր լինում են
և այդպիսիներ էլ: Իմ Աննան... մեծացել է ինչպէս մի
գերան... Յիմարագլուխ և աշնափ կատաղութեան տէր,
որ մի դիւժին շներին հերիք կանի... Իսկ սա... Եւ ծըն-
ւում են ախր էսպէսներ էլ, է: Նա փակում էր ձեռքե-
րով իր աչքերը և նրա հնգանդ երևակայութիւնը դար-
ձեալ պատկերացում էր Զ... գիւղի վարժուհու թարմ և
բարի դէմքը:

Խնչպէս են վերաբերում մարդիկ դէպի ինքը Բո-
րբ մեծ մարդիկ չարգում են նրան, սակայն չէ որ այդ
չարգանքների տալ թագնում է ինչպէս Գրիգոր աղային
և ոչ յայտնի է այդ խորին աշամարհանք: Գիւղացիք
սաստիկ վախենում են նրանից և խուսափում են ինչպէս
գալից: Իսկ վարժուհին, Կատարինէն, — և ոչ մի չարգանք,
ոչ էլ երկիւղ է տաճում դէպի նա: Վարւում է նրա հետ
շատ հասարակ կերպով, աշխիւքն քաղաքավարի՝ ինչպէս
բոլորի հետ, սակայն նրա ներկայութեամբ Գրիգոր աղայի
սպականած, չորացած հոգին սկսում էր անմիջապէս
փափկանալ, մաքրել...

— Երանի՛ թէ մի աչս տեսակ տանտիկին ունենայի,
մտածում էր նա: Եհ, եթէ չլինէր այդ անիծւած Ան-
նան, ինչպէս նրա հետ միասին երջանիկ կեանք կանց-
կացնէինք... Երեխաներ էլ կունենայինք... և այսպիսի
մտածումների մէջ խորասուզւած, Գրիգոր աղայի մոռա-
ւած տեսողութեան առաջ ներկայացաւ անդորր ընտանե-
կան դաշտակղեցուցիչ պատկերը, պատկեր, որ թէև զըր-
գուի է, սակայն Գրիգոր աղայի համար անիրագործելի...
— Իսկ եթէ... դարձեալ աջողում էր նրան մի որոշ եղրակա-
ցութեան գալ, չէ որ նա հարուստ չէ, չէ որ բացի չնչին
ռոճիկից ոչինչ չունի... Նա խելօք կին է, նա պէտք է
հասկանայ այն մեծ տարբերութիւնը, այն է՝ սոված ման-
գալու, ամեն մի ստոր մարդու առաջ խոնարհելու և հան-
գիստ ու առանց որևէ հոգսի ապրելու մէջ...

Այսպէս Գրիգոր աղան երկար ժամանակ շուռ ու
մուռ էր գալիս բազմոցի վրայ և քունը նրա աչքերից հե-
ռու էր փախչում: Նոյն իսկ շատ անգամ ամբողջ գիշեր-
ներ առանց քնելու էր անցկացնում. ամբաժան էր նրա-
նից միևնույն երազը, միշտ նոյն սիրելի պատկերը, որ իր
համեստ ժպտովը գրաւել էր նրա ամբողջ էութիւնը...

Եւ այսպիսի խառն մտքեր շար: Նախ պտտում էին
նրա գլխում, որոնք վերջապէս դասաւորելով, բերեցին
նրան մի որոշ եղրակացութեան, վերջնական վճռի, որի
իրագործումը հեշտ էր թւում նրան և նրա կարծիքով՝ ոչ
մի խոջնդոտ չէր կարող յետ մղել իր մտադրութիւնից:
Աննային ուղարկել կալածները— որ այստեղից բաւական
հեռու է— թող նա այնտեղ իրան համար ապրի, իսկ Կա-
տարինէին բնակեցնել այստեղ: Ա՛յ, կեանք դրան կասե՛ն:
Իսկ եթէ Աննան շուտով մեռնի, օ այն ժամանակ նա
անմիջապէս կամուսնանայ Կատարինէի վրայ: 24-ը որ նրա
կինը երկար չէ ապրելու, չէ որ նա արդէն ամբողջապէս
կորել է ճարպի մէջ և դարձել է կատարեալ ապուշ, հա-
մարեա խելագուրկ: Դալով այս վերջնական որոշման, Գրի-
գոր աղայի տրամադրութիւնը կանոնաւորեց, նոյն իսկ
մորկի մոնջոցն ու շողները, որոնք տխրութիւն էին բե-
րում նրա սրտին, այժմ կարծես, թովիչ ու ոգևորիչ երա-
ժշտութիւն կինէր:

Բայց ինչպէս սկսել գործը. ահա աչս է հարցը. Ամբողջ քառասուն և վեց տարիներ են անցել... Եթէ նա լինէր երիտասարդ, աշխույժ տղամարդ, իսկոյն և եթէ կըսէր զանազան հաճոյախօսութիւններով զրաւել օրիորդին: Սակայն դրանք բոլորն անցել են իրանից: Արդեօք բացարձակ կերպով խօսել անձամբ: Աստարիներն կարողութիւն ունեցողներն է... լուրջ դատողներն է... Իսկ եթէ նա չանկարճ թ.քի նրա երեսին: Այդպէս էլ է պատահում, չէ: Սա հօ մի հասարակ գեղջիւհի չէ, որ մի կարմիր թաշկինակով խաբէս նրան: Սա կրթւած, զարգացած օրիորդ է... Այնուամենայնիւ պէտք է փորձել, սատանան նրա հետ, դուցէ չանկարճ աջորի. չընչելով որ կրթւած օրիորդ է, բայց չէ որ աչդ սեռին թուլութիւնը չատուկ է: Միայն անհրաժեշտ է պոզուել եամբ գործ սկսել, հաւատարիմ մարդու միջնորդութեամբ, ապա թէ ոչ «ճանապարհը չիմանալով» գլխի վեր հորը

կըզլուեն... Բայց ում արդեօք չանձնարարել այս քաղաքավարի և լուրջ գործը. ճատ երկար մտածեց Գրիգոր աղան և վերջապէս վճռեց չանձնել Խէչօյին:

— Բայց նա էլ չիմար է, տատանում էր Գրիգոր աղան. Թէ նրան նախապատրաստենք կանօնաւոր կերպով, նա գործը զուէս կըբերի. Նա, որ զլխաւորն է, ինձ երբէք չի դաւաճանիլ, որովհետեւ մինչև ուղեգի ճուճը հընազանդում է ինձ:

Դուրս գալով շառանձնասենեակից, Գրիգոր աղան հրամայեց Խէչօյին ներս կանչել:

Չանցած մի րոպէ և Խէչօյն արդէն կանգնած էր Գրիգոր աղայի առանձնասենեակի դռան մօտ ու զլխարկը ձեռքերի մէջ ուղերթով, սպասում էր տիրոջ արձակելիք հրամաններին:

Յար. Ման. Թումանյանից
(Վերջը միւս անգամ)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ի Ս

բառերն երաժշտութիւն

Աշխույժը նորից պատել է Թիֆլիսին. տիեզերահօշակ կլօուն Դուրով հմայում է կրկնում թէ կինտօին և թէ ջետեմեն-ինտելիգենտին: Տոմսակները մէկի ձեռքից միւսը խլում է, ահագին վճար տալով:

Եգբ. Ալէկէյանները վերադարձել են և կրկնում են իրանց ընկերաւորը, բայց նախկին հրապուրն էլ չեն վաճելու: Աշխույժ միմեանց մէջ եղբայրները տարբեր դերեր են փոխում և խաղում, սակայն ոչ աջող:

Յայտնի «կոչեցեալ» Խալիլի տենւոր Պետրօ Ֆերրարի չսկսել է իր գաստրօլները օպերային թատրոնում: Հինգշաբթի երգեց Դօն Խօզէի դերը «Կարմնում»: Այսօր, կիրակի, երեկոյեան երգելու է Հոգեւորտներում: Եթէ Թիֆլիսի բեմի վրայ երգած գաստրալետ Դօն Խօզէներին համեմատենք գաստրալետ Ֆերրարու հետ, հազար թէ վերջինիս օգտին շատ խօսք մնաց ասելու: Նա ունի, թէ և մի փոքր հնացած, բայց դիւրեկան, բոլոր ելևէջներում հաւասար ձայն, ջերմ տեմ-

պերամենտ, շատուկ բոլոր խտալացիներին. խաղը, ձևերը մեզ համար անխօրօնից:

Արթուր Լաչուրի թագաւոր հետաքրքրականը երկու Ներկայացումներ էին. տ. Ինսարովայի բեմեփիսը «Կարմէն» և «Լակմէ» օպերան, որ առաջին անգամ երգեց երբ բաբթի: Այս օպերան անշուշտ ունենալու է մեզ մօտ աջողութիւն երկու պատճառով:

Նիւթը հնգիկների կեանքից, բոմանտիկ, մեղեդիները, կարճէք, մեզ հարազատ, բիւր գալալիկ, որոնց սքանչելի երգում է տ. Բրոնսկայեա: Դէկորասիօնները զիւթական են, բայց սա օպերա չէ, այլ պատկերներ. չըկան գործողութիւններ, կան իմաստներ: Լիբրետտոն հետաքրքրական է. անգլիացիք իրանց ոտնձգութիւնները ճանապարհորդութիւնների ժամանակ. այս մասին այլ անգամ:

Ինսարովայի բեմեփիսը փայլուն, շատ փայլուն էր արտաբուստ. Ալեքան էր փայլուն, որ վաչելականութեան սահմանից դուրս աչքի ընկնող և նոյն իսկ զգեցնող էր:

Անթի: ու անհամար ճողկէփ ջեր, կողովներ, ոսկեղէն, արծաթեղէն, դուհարեղէն և ալի և ալի. անասելի, անպատկեր ընծաներ: Գունաւոր թղթերի վրայ տպագրւած իրան, բեմեփիցի անտուհու պատկերը, գովեստներ նրա հասցէին, ներկայացման ժամանակ վերնատան օթեակներից հեղեղում էին հանգիստականներին:

Եթէ տ. Ինսարովայ բեմից դուրս ունի արժանաւորութիւններ, մեզ թըւում է, որ գեղեցիկ տաճարումը չէ տեղը նրան յայտնի կսցուցանելու:

Իսկական արտիստը պիտի արհա-

մարէ աչդ անվաչելուչ, սահմանից դուրս ցոյցերը և ի ան վարձատրութիւն ընդունէ անկեղծ ցուցմունքներն ու զնհատութիւնը, որոնք միայն կարող են նրան խթան լինել բարձրանալու մինչև աստածներ, և ապա իսկական պաշտամունքն անպակաս կըլինին:

Բեմեփիցի անտուհին կարող է և ունի առհասարակներ լաւ «Կարմէն» լինելու, եթէ իր սլրուն ձայնի. հետ մշակէ և չընաղ, նազարի շարժւածքներ և ոչ վույգար թոփչքներ: Աչքերի շարժումները չըպէտք է ցոյց տան նրա խանդն ու վշտերը, այլ նրանց ներքին իմաստը, որ հոգու արտաշայտութիւնով միայն նշմարելի կըլինին և կարտացոլեն աչքերում:

Tigo

Ն. Ա. Սոյումիւ-Նեմեյով

Մանուկների բարեկամ և նրանց համար առաջնորդող գրող ու թուղական թեականներին «Աղբիւրի» խմբագրութեան անդամ և զլխաւոր աշխատակից Ն. Ա. Սոյումիւ-Նեմեյովի մահւան քառասունքի օրը հոգեհանգիստ կատարեց բաղաքիս Քաշէտ ս. Գէորգ եկեղեցում: Հոգեհանգստին ներկայ էին հանգուցեալ մատենագրի եղբայրը, որ պաշտօնով գրտուում է Թիֆլիսում, տեղական մամուլի ներկայացուցիչները ու Սիւարհեստ ուսումնարանի ուսուցիչները (հանգուցեալի պաշտօնակիցներ):

«Աղբիւր» փոտուարի Նո. ում կըտպագրւէ Ն. Ա. Սոյումիւ-Նեմեյովի կենսագրութիւնը պատկերով, իրա-

որ ու
(1883)
«Աղբիւր»
Մանուկների
բարեկամ և նրանց
համար առաջնորդող
գրող ու թուղական
թեականներին
«Աղբիւրի»
խմբագրութեան
անդամ և զլխաւոր
աշխատակից
Ն. Ա. Սոյումիւ-Նեմեյովի
մահւան քառասունքի
օրը հոգեհանգստ
կատարեց բաղաքիս
Քաշէտ ս. Գէորգ
եկեղեցում: Հոգեհան
գստին ներկայ էին
հանգուցեալ մատեն
ագրի եղբայրը, որ
պաշտօնով գրտում
է Թիֆլիսում, տեղա
կան մամուլի ներ
կայացուցիչները
ու Սիւարհեստ ու
սումնարանի ուսու
ցիչները (հանգուցե
ալի պաշտօնակից
ներ):
«Աղբիւր» փոտու
արի Նո. ում կըտ
պագրւէ Ն. Ա. Սոյ
ումիւ-Նեմեյովի կե
նսագրութիւնը պա
տկերով, իրա-

որ ուղիղ քսան տարի սրանից առաջ (1883 թ. փետրուարին) տպագրել է «Աղբիւրում» և չի շոգութիւններ:

Մանուկների սիրահար Ն. Ա. Սոլովիւ-Նէսմելով վաթսուներկու թուականների սան է և մինչև մահն էլ մը-նաց նա հաւատարիմ իր գաւառած սկզբունքներին:

Թիֆլիսում նա մնաց երկու տարի 82—84 թ. և այդքան կարճ ժամա-նակում նա շատ բեղմնաւոր գործ կատարեց: «Աղբիւրին» և «Նօբաթին» (վրաց մանկական ամսագիր, այժմ դադարած) Ն. Ա. Սոլովիւ-Նէսմելով ոգի և գիտութեանք էր ներշնչում: Մեզ հետ շատ չաճախ անբուն գի-շերներ էր լուսացնում թէ խմբագրա-կան ժողովներում և թէ տպարանում:

Այն ժամանակայ Թիֆ. հայ պահ-պանողական մամուլը չբաշխեց կըշ-տամբել, աղնիւ և վեճ գաղափարնե-րով տոգորած, մատենագիրն, նրա գրածքները անբարոյական համարե-լով: Միաժամանակ Նէսմելովի հետ և մեր միւս հռչակաւոր մատենագիր Բաֆֆիի գրածքները, որ տպագր-ւում էին «Աղբիւրում», նոյն մամուլը գարծեալ անւանում էր անբարոյա-կանացնող: Այդպէս էր ընթերցող, ժամանակը: Գրում էր «Աղբիւրի հա-մար Սոլովիւ-Նէսմելով և նրա զըր-ւածները թարգմանում էին Բաֆֆին, Կ. Մելիք-Ջահանգիրեանց, և ուրիշներին, հրապուրւած էր նոյն ինքը Բաֆֆին Սոլովիւ-Նէսմելովի տաղանդով, նրա անկեղծ պատրաս-տականութիւնով, ծառայել աչն շըր-ջանին, ուր գտնւում էր ինքը: Ազ-գով ռուս էր, բայց ամենալաւ հայից ընտրելագոյն հայ և անձնէր վրացուց ամենաանձնագրէ վրացի: Մտորում էր և թիւրքերէն լեզուով էլ աշոցնել մանկական մի ամսագիր ստեղծելու: Խառն ժողովներ աչս մասին մի քա-նի անգամ ունեցանք: Գտնեցին թիւրք ինքնաճանաչ երիտասարդներ, որոնք կամեցան ձեռնարկել գործին: Մինչև անգամ ամսագրի անունը մը-կրտեցինք «Յօդաշ» (հնկերակից) կամ թէ «Գարդաշ» (Նղբայր), բայց տարաբախտաբար այդ մտադրութիւ-նը չ'իրագործւեց:

Թիֆլիսից վերադարձաւ Պետեր-բուրգ և ապա Մոսկւայ, որ մինչև վախճանը (1901 դեկտեմբ, 16 ը) Ն. Ա. Սոլովիւ-Նէսմելով անդադրում աշ-

խատակցում և գրում էր ռուս ընտիր մանկական լիւթերում:

Մայրաքաղաք երբ լրագրները պատ-կառանքով են խօսում հանգուցեալի ազ-նիւ, անխօսել գործուէութեան մասին:

Руч. Вѣд. արձանագրելով Սոլովիւ-Նէսմելովի կործանումը ու գործուէութե-թիւնը, ի միջի աչոց ասում է՝

Թէև նա շատ սերտ կապած էր ման-կական ժուրնալիստիկայի հետ, սակայն երբեմն անցնում էր և նրա սահմանից ու աչտեղ էլ հանդուցեալ մատենագիրը ու միայն ամենախորին լրջութեամբ էր վերաբերւում դէպի տպագրական խօսքը, աչլև հաւատով դէպի նրա մեծ նշանա-կութիւնը: Գրողը նրա աչքում մի առա-քեալ է: Խրաքանչիւրը, ով ծանօթ էր նրա հետ, նկատում էր նրա մէջ դէպի հասարակ մահկանացուն, դէպի գիւղը, ուր նա մեծացել էր մայրենի վոլգայի ափերում:

Տեղական մամուլն էլ չարկանքով չի շատակեց հանգուցեալի գործուէութե-թիւնը կովկասում: Իսկ «НОВ. ОБОЗ.» տպագրեց իբրև բնորոշող տողեր նրա հայեացքների աչն մակագրութիւն-ները, որ վսեմ մատենագիրը հրաժեշ-տին, իր լուսանկարների վրայ գրելով ընծայել էր «Նօբաթի» մանկական ամ-սագրի խմբագիր պ. Գուլաձէին և մեզ:

Ահա աչդ գրութիւնները. Ա. Գուլաձէին, «Նօբաթի» ամսա-գրի խմբագիրն:

Խմբագրի շաւիղը փշաղից է, հրա-տարակչի շաւիղը թէպէտեւ աչն, բայց երբեք է. պէտք են հաստատուն կամք և գրգռումը ազատ եռանդ, որ ևս կարողանայ առաջ ընթանալ առանց ծուխ և մրուր հանելու: Բայց գեղեցիկ գործ է, իսկական լրագրա-գործի հոգու մէջ անդորրութիւն և լոյս է սփռում և ոգևորում է նրան անթիւ արգելքների և խոչընդոտների առաջ: Պատերազմը նրա նշանաբանն է, իսկ ուր պատեցա՞մ կայ, աչտեղ — կեանք և հոգեկան բերկրանքներ, աչտեղ չըկայ յետադիմութիւն, չըկան խաւար և ապականութիւն:

Հոգեհարազատ Տիգրան Նազարեա-նին, հեռաւոր անդրկովկաս եկած ռուս Ն. Ա. Սոլովիւ-Նէսմելովից՝ բարի չի-շատակ:

1882—1884
Նոյեմբեր—յուլիս
Թիֆլիս:

«Ով անկեղծ և խոր սրտով սիրում է իր հայրենիքը, իր ազգը, նա մի անգամ նրանց համար իր կարեաց չափով ծառայութիւն սկսելուց յետոյ, կրում է աչն հաստատուն անվեհե-րութիւնով մինչև գերեզմանի դուռը: «ՂԱԲԻԼԵՐ», որպէս թարմ առւակ կա-

րող է մեծ գետի, ծովի զիրկը լքցւել, բայց աչ և ս երբէք չի կորչել առա-գի, անապատի, գարշահոտ ճահճների մէջ. նա ունի իր ընթացքը, իր խըն-դիրը՝ ծլեցնել չարափթիթ դալարի իր եզերքներում, որ չի շնցնէ վաստակած անցորդներին, թէ՛ քանի կենդանի է մաքուր առւակի կարկաչիւնը, կեն-գանի է և շրջապատող բնութիւնը: Կենդանի է՝ լեզուն — կենդանի է ազգը:

ԳԻՏԱՄԱՏԱՆԱԿԱՆ

Հիւզաբթի, յունարի 31-ին Թիֆ. II մ. հաշտարար գատաւորի մօտ մի շատ հետաքրքրական գործ էր քնն-ւում: Փաստն ինքն ըստ ինքեան ան-նշան է: «Թիֆ. պատ. քաղաք. պ. Արտէմ Ս. Ծուրինեանին օր ցերէկով Երևանեան հրապարակի վրայ ձեռա-փւշտով խփել է թիֆլիսաբնակ պ. Գրիգոր Մ. Գանջումեան:

Դատարանը լիքն է եղել հանդի-սականներով, որոնց թիւում ներկայ և մամուլի ներկայացուցիչները:

Գործի աստուռն է հետաքրքրա-կանը, որ տարաբախտաբար, չըզիտենք լինչու, թիֆ. լրագրներից ոչանք գանց են առել պարզաբանելու:

Պ.պ. Գանջումեան և Հասան Զա-լալեան Միկրելիաձում իշխան Դս-դեաններից միլիոններ աժեցող ան-տառներ են վերցնում շահագործելու նպատակով: Սրանք, մեծ դրամազուլիս յունեալու պատճառով, որոնում են դրամատէր: Գտնում է նշանաւոր հարուստ Միքայէլ Արամեանց: Կան-խնու ժամանակը համաձայնութիւն են կայացնում, որով Արամեան ստանում է առիւծի բաժին — գործի կէսը՝ 50% իսկ Հասան-Զալալեան 30% և Գան-ջումեան 20%:

Կանխավճարը Արամեանց Ծուրի-նեանի ձեռք ուղարկում է Գանջու-մեանին և Հասան-Զալալեանին, որ յանձնեն անտառատէրերին: Ապա երբ դալիս է գործը ձեւակերպելուն, նո-տարով ընկերութեան պայմանագիրը հաստատելուն, Արամեան փոխում է իր խօսքը և նրա բաժին 20%-ը տա-լիս Ծուրինեանին, աչն պայմանով, որ սա և Հասան-Զալալեան իրանց բաժ-նից տարեկան 4000 ռ. եկամուտից և ամսական 300 ռուբ. էլ իբրև ռոճիկ յատկացնեն Գանջումեանին: Վերջինս աչս պայմանին էլ, ստիպւած, համա-

ձայնում է, ավի աշկարայ աւանելով, թէ ինչպէս իրան, գործի հիմնադրին զրկոյմ են, օգտւելով նրա անկեղծ հաւատից և խաբից, որ տածել է դէպի իր վաղեմի ընկեր ու բարեկամ, այժմ միլիոնների տէր Արամեանցը:

Բայց ինչ կասէք, ընթերցող, որ ահա երկրորդ տարին է Ծուրիւնեան և Հասան-Ջալալեան առաւել զրամ ստանում են, այդ դործին այժմ համարեա միակ տէր, Արամեանից, լուկ ինքը, Գանջումեան և ոչ մի կոպէկ:

Ինչ-ինչ պատճառներով Ծուրիւնեան իր 20% բաժինն էլ վաճառել է Արամեանին և այժմ կսպ չունի գործի հետ: Մենք այդ հարաւանները համարում ենք Արամեանցի հասցէին և համոզւած ենք, որ ուրիշ կերպ էլ չի կարելի հասկանալ:

Ս Ա Ջ Ա Ղ Փ Ա Մ Ե Ր

Յունւարի 28-ին Նորին Ազատական Բարձրութիւն իշխանուհի Ագենէ Մակսեմիլիանովնա Օլգենեւիչայեա ժամանեց Թիֆլիս և իջևանեց Օրիանո հիւրանոցում:

Նորին Բարձրութեան ընդ առաջ էին գնացել երկաթուղու կայարանը, իշխան Առաւելարչայեան, իր օգնականը, նահանգապետը, քաղաքագլխի տեղապահը, որը պատիւ ունեցաւ մատուցանել հիւր իշխանուհուն ծաղկեայ փունջ և քաղաքի կողմից ողջունել պալուստը:

— Յունւարի 27-ին Թիֆլիս ժամանեց և իջևանեց իշխան Առաւելարչայեանի պալատում ներքին գործերի մինիստրի օգնական և ժանդարմայի գլխաւոր պետ իշխան Ալեքսանդր-Միրսկի:

— Բարձրագոյն թողաւրւած է Բուխարի էմիրին իր ժառանգի հետ ուղևորելի փետրւարի 10-ին Պետերբուրգ:

— Թիֆ. քաղք. բոլոր ծառայողներին մտադրութիւն կայ տալ արտօնու-

թիւն, ունենալ ձրի բժշէկ: Այդ առաջարկն արել է քաղաքագլխի տեղապահը:

— Թիֆլիսում սոստիկ տարածւած է ինֆուենցիա. քաղ. իրաւասուններից շատերի հիւանդութեան պատճառով անցեալ երկուշաբթի չրկայացաւ քաղաքային խորհուրդը:

— Սիրուն, տաք օրերը շարունակւում են, այժմս կատարեալ գարուն է Թիֆլիսում:

— Հինգշաբթի, յունւարի 31-ին կեսօրից չետոյ ժամը 1 1/2-ին երկրաշարժով զգալի հարւածներ են եղել Թիֆլիս, Բագու, Գանձակ, Ղուշի, Ղամախի և իրենց գաւառներում: Ամենագլխի վնասը հասել է Ղամախուն. ամբողջ քաղաքը համարեա կործանւել է: Այդ միջոցին սկսւել է և հրդէհ, ճարակելով շատ շինութիւններ: Մարդկային զոհերն անթիւ են: Միւս քաղաքներում եղել են աւեր. մուկներ, բայց ոչ նման Ղամախուն, ուր հազիւ մի քանի տասնեակ տուն է մնացել 6000 հոգի մնացել են բաց օդի մէջ, փառ են եկել տաճարներ, մզկիթներ, դպրոց և զօրանոց: Սարսափը մեծ է, կորուստը ծանր: Առաւելարչութիւնը լայն հոգատարութեամբ մխիթար է հանդիսանում թշուառներին:

— Նիւ-Եօքլից եկել են ամերիկացիներ, որոնք հրամանի համար ժողովում են կովկասեան մօտիւններ: Գիւղուկ, Թառ, սաղ ու զուռնա են ածում դրանց համար, որոնք ամենաշն ճշտութեամբ անց են կացնում հրամանի չատուկ պատրաստած գլանիկների և ավսէների վրայ:

— Բազում կազմւում է բարոյապէս ընկնող կանանց սլաշտպանութեան մի ընկերութիւն:

— Թիֆ. շներին համար սահմանւած տուրքի վճարման վերջին ժամանակամիջոցը նշանակւած է մինչև մարտի 1-ը:

— Ղրիմի հարաւային ափը կայսերական դրան իրաւասութեան ներքոյ առանձին քաղաքապետութիւն են մտադիր դարձնելու:

— Պարսից ձահր գարնան անցնելու է Բալաշարով Պետերբուրգ, այնտեղից Վիէն բժշկելու նպատակաւ և ապա

Լոնդոն անցկացնելու թաղաւոր թագաւորութեանը ներկայ լինելու:

— Մոսկւայում օրերս վախճանեց բրժկապետ պրոֆէսոր Ֆիլատով, որին երեսնաների բարեկամ մականունն էին տալիս: Հանգուցեալը նշանաւոր գիտնական էր և տմենասիրալի մարդ ու բարի բժիշկ:

— Թիֆլիսում հասցէների բերօ բանալը քաղաքը վաղաժամ է համարւում:

— Կովկ. գիւղատնտ. ընկ. անդամները մտադիր են կարկտի դէմ մաքառելու մի ընկերութիւն հիմնել: Այս մասին կազմւած է յանձնաժողով:

— Հոր. Օճոս-հաղորդում են Բագու, Սուրախանու նաւթի լէք բարոտութիւնը բժշկելու շտակութիւն ունի: Մի անգուրի այդ նաւթից ուղարկել է մի տական Լանդս, որպէս զի այնտեղ քիմիապէս քննեն: Անգուհին մտադիր է Սուրախանում սանատորիա շինելու, եթէ այդ նաւթի քննութիւնը ճանաչւի. օգտակար բորոտութեան դէմ:

Թաւիոդ սերեներ

Հօլանդիան շարունակում է Եւրոպային և ամերիկային համոզել, որ պիտի գիտաշարեն Անգլիային վերջ տալ ընդդէմ բօհրների պատերազմին: Պատմական զգացումները շարունակում են, ամենքն էլ մեծ վիշտ են արտայայտում այդ անարդար կռիւ առիթով (կարծէք արդալ կռիւ էլ է լինում) բայց այնուամենայնիւ չեն զլանում Զաքարէի նման պապանձւած մնալ:

Իտալիայի բարեկամութիւնը Փրսնսիայի հետ դիւր չէ գալիս ոչ Անգլիային և ոչ էլ Գերմանիային. արանք մի քանի նկատողութիւններ, փաղաքանքներով համեմած, ներկայացրին Իտալիային, հասկացնելով, որ իր տեղը ճանաչէ և ոտը վերի աստիճանին չընձամբձակի դնել:

Փրանսիան դարձեալ սկսել է հակական հարցը իր մասի փաթաթան շինել: Խօսում են ֆրանսիական պարլամենտում, վիճում են, ցաւում և աւելի ոչինչ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Տիգրան Նազարեան

Բացւած է 1902 թ. բաժանորդագրութիւնը **ԱՂԲԵՐԻՐ** ամսագրի եւ **ՏԵՐԱՋԻ** շաբաթաթերթի

Աղբիր-Տարազի տարեկան բաժանորդագրութիւնը յաւելւածով եւ պրէմիայով

10 ռուբ. է, արտասահման 18 ռ., 50 ֆր.

ՊԱՐԻԶԻ ՄՈԴԱ, ԻԼԻՒՍՏՐԱՄԻՈՆ, ԸՌՈՂՋԱՊԱՆՈՒՄՆ, 26նաղ բարեկենդան
ստանում են ԸՂԻԻՐ-ՏԵՐԱՋԻ միեւնոյն հասցէով ստացող բաժանորդները

Ապառիկ եւ ոչ էլ մաս մաս բաժանորդագրութիւն չէ ընդունում:

Հասցէն՝ Тифлисъ, редакция иллюстр. жур. АГБУРЪ-ТАРАЗЪ կամ Tiflis (Caucase) Réd. des jour. Agbur et Taraz.

Довв. пенв. 2-го февраля, 1902 г.

Տպարան Վ. Յ. Մարտիրոսեանցի

Тип. К. Мартиросианна, Оп6. № 1-2.